

JAAN KAPLINSKI UKU MASING*

THOMAS SALUMETS

Õhtul mõtlesin, et olen Ukut tõesti väga armastanud ja oleksin tahtnud aina tema ligi olla, aga ei julgenud. Kartsin tülitada ja arvasin, et ta ei pea minust suuremat. Minu elu kõige suurem ja pikem armastus.

Jaan Kaplinski päevik 1. V 1985.

Ain Kaalep tutvustas Jaan Kaplinski Uku Masingule 1950. aastate lõpus. Kohtumine avaldas 18-aastasele üliõpilasele lummatavat mõju. Ta oli võlutud Uku Masingu karismast, tema väljendusrikkusest, erakordsest mälust, fenomenaalsest võimest kiiresti lugeda ja teadmisi omandada, tema ebatavalisest eruditsioonist, võõrkeelteoskusest ning kaugete kultuuride tundmisest; isegi Uku Masingu hääl tundus talle maagiline (I 15. VIII 2003; VK 22. XI 2001; Kaplinski 2007: 33). Kuigi Jaan Kaplinski on hiljem alati hoolikalt vältinud Uku Masingu mütologiseerivat ülehindamist, ei kõhk- le ta sellegipoolest teda nimetamast geeniuuseks, kelle erakordselt väeline kohalolu mõjutas teda rohkem kui keegi teine (VK 22. XI 2001; Kaplinski E 24. I 2002; Kaplinski 1999). „Mul on väga raske arvata, milleni oleksin ise jõudnud, kui ei oleks kohanud Masingut,” kirjutas Jaan Kaplinski rohkem kui neli aastakümnet pärast oma esimest Uku Masingu kodu külastamist Tartus Hurda tänaval (E 24. I 2002).

Uku Masingus nägi noor Jaan Kaplinski lisaks kõigele muule ka oma isa, keda tal kunagi ei olnud. Oli „nii vaja kedagi, ühte vanemat meest, keda usku- da, usaldada”, tunnistab Jaan Kaplinski intervjuus Vallo Kepile (VK 22. XI 2001). Ta usaldab end Uku Masingule, pihib isegi oma kõige salajasemaid muresid ja siseheitlusi (Kaplinski E 15. VII 2005).

Enamgi veel: Uku Masing pakkus alternatiivi, ja seda mitte ainult nõu- kogude võimu poolt moonutatud vaimsele maastikule. Ta oli teisalt kriitiline ka eesti opositsiooni suhtes, mis oli juurdunud euroopa peavoolu (Elias 2005–2008) kultuuris. „Masing esindas kontrakultuuri kõige kõrgemal tase- mel – ta nägi asja ikka teistmoodi kui avalik arvamus, olgu nõukogulik või eestiaegne,” kirjutab Jaan Kaplinski Sõnumilehes (Kaplinski 1996: 14).

Asjaolu, et Uku Masing oli tollal üks kõige tuntumaid keelatud autoreid, ei tähendanud sugugi väikest riski nendele, kes temaga suhtlesid. Samas aga peitus selles ilmselt ka ahvatlev tõmme, mis köitis Jaan Kaplinski veel enam Uku Masingu külge ja sundis teda külastama umbes korra kuus rohkem kui kaksikümne aastat oma elust (Ross 1988: 578).

Kuid see, mida võiks pidada niisuguse erakordse sideme loonud veetluse sügavamaks põhjuseks, jääb mõneti varjule. Isegi Jaan Kaplinski ise ei mõis-

* Käesolev essee lähtub minu kõnest konverentsil „Uku Masing 100” 23. septembril 2009 Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumis.

ta seda seletada. Me teame, et Jaan Kaplinski kiindumus on lähedalt seotud Uku Masingu „mõtlemise, tema müstilise filosoofiaga” (Kaplinski E 24. I 2002). Oma fiktsioneerivas autobiograafilises romaanis „Seesama jõgi” kirjeldab Jaan Kaplinski peategelase külastust oma õpetaja juurde: „...see kõik, mis te täna rääkisite, see oli vist kõige olulisem ja kõige huvitavam jutuaajamine, mis mul elus on olnud. [...] Ja nüüd olen ma siin ja kuulan teid ja see on hoopis teine, suur, imeline ja värviline maailm. Te tegite äkki ukse lahti ja ma nägin seda maailma. Ja nüüd ma tunnen, et ma pean sääl käima, pean seda nägema, käega katsuma, tundma õppima. Ma ei saa teisiti. Kas te saate mind aidata?” (Kaplinski 2007: 105). Üks on kindel: sellest hetkest alates, kui ta kohtas Uku Masingut, ei mallanud ta enam oodata, millal oma eeskuju jälle näeb. „Veel paar tundi, siis ta läheb Õpetaja juurde... [...] Mida teha vahepeäl?” loeme romaanist (Kaplinski 2007: 76).

Ta oli liimil. Veel enam: suhe arenes täielikuks sõltuvuseks. Usutluses Vallo Kepile kirjeldab Jaan Kaplinski Uku Masingu mõju endale sõnadega: „...ma olin täiesti põrmus maas tema ees” (VK 22. XI 2001). Uku Masingul oli tema üle säärane mõjuvõim, et Jaan Kaplinski püüdis isegi „oma elu tema mõtete ja jutluste järgi ümber korraldada” (Kaplinski E 15.VII 2005).

Niisuguse kõikehõlmava sõltuvuse põhjused näivad ilmsed: 18-aastase Jaan Kaplinski vastas ei istunud mitte ainult temast üle 30 aasta kogenum mees, vaid ka avaldatud autor, imetletud luuletaja, kuulsust saavutanud teadlane, kes oli õppinud välismaal ja kujunenud erakordseks haritlaseks. Hugo Albert Masing, nagu teda tunti 1937. aastani, lõpetas Tartu Ülikooli 1930. aastal Vana Testamendi magistrina ning oli saanud stipendiumi välismaa prestiižsetesse ülikoolidesse Tübingenis ja Berliinis (1931–1933). Pärast tema tagasitulekut Eestisse määrati ta Tartu Ülikooli teoloogiateaduskonna lektoriks, 1937. aastast aga võrdleva usundiloo professoriks, kes õpetas ka semiidi keeli ja orientalistikat. Tema esimene luuletuskogu „Neemed Vihmade lahte” ilmus 1935, samal aastal, kui valmis doktoriväitekiri „Der Prophet Obadja”. Lisaks tema osalemisele Suure Piibli tõlkimisel, mis ilmus 1938–1940, oli ta tuntud ka kui viljakas Euroopa ja idamaade kirjanduse tõlkija.

Noor Jaan Kaplinski oli äsja lõpetanud keskkooli – ja seal ta istus, täis aukartust, oma vaimse iidoli ees tema oma kodus ning kuulas kõiki neid keerulisi, kuid ülimalt erutavaid teemasid keele piiridest, lunastuse tähendusest ja selle seosest müstikaga, boreaalse vaimu ja tervemõistusliku euroopluse kokkusobimatusest või Aasia kajadest eestlaste mõtteviisis (nt „Pessimismi põhjendus”; „Meil on lootust”; „Keelest ja meelest”; „Mälestusi taimedest”; „Eesti usund”).

Võib-olla luges ja seletas Uku Masing Jaan Kaplinskile ka mõnd oma tõlgitud luuletust, nagu näiteks Matsuo Bashō kuulsat haikut (1644–1694):

*Oh, vana tiiki!
Hetkeks kostab sulpsatus.
Konn vaid sukeldus.*

(Masing 1997a: 40)

Peatudes luuletuse võimalike tähenduste juures, võis Uku Masing jagada Jaan Kaplinskiga mõtteid, mis tal oli selle kohta käsikirja kirjutatud: „...kõik, mis inimest segab vaikselt vaatlemises, on niisama tühine nagu konnahüpe,

ja viimati ka, et ainult konnahüpe, tilluke ja tähtsusetu, on inimese enda rabelemine buddhistlikus kõikainsuses” (Masing: 1997b: 116–117). Kire objekt ei ole seega mitte sekkumine, jaatav tegevus, selgelt väljendatud suund, vahe-
tu eesmärk. Uku Masing võis tähelepanu juhtida, et tegelikku huvi väärib
määramatu, hajuv, lihtne, ilustamata. See ei erista ega soodusta osalisust või
eraldumist, vaid hoopis seob kõike omavahel. Sellest vaatepunktist lähtuvalt
ei peaks me mitte tahtlikult tegutsema või jonnakalt ühes suunas vahtima,
vaid laskma pigem asjadel ise juhtuda.

Soov elada ja mõtelda selliste veendumuste valgel ning neid edasi aren-
dada määrab paljuskki Uku Masingu *habitus*’t. Võib teatud kindlusega väita,
et just selline olemisviis, mida näitlikustab Bashō haiku tõlgendus Uku
Masingu poolt, kajastab noores Jaan Kaplinski sügavalt vastu. See iseloomus-
tab selgesti ka küpset Jaan Kaplinski, nagu me teda tunneme näiteks tema
filosoofilisest *magnum opus*’est pealkirjaga „Paralleelid ja parallelismid”. Veel
tähtsam on siinkohal, et säärane mittekommunikatiivne suhtlemine, nagu
Jaan Kaplinski seda määratleb, seob ka teda ennast Uku Masinguga. Jaan
Kaplinski hilisemast elust võib leida mitmeid näiteid, mis toetavad seda sei-
sukohta. Teiste seas tema artikkel „Filosoofia ja vaikus”, kus ta kirjutab:
„Sõnadeta kommunikatsioon.... on midagi, mille kogemus ja kultuur meil
puudub.... Mida siin kirjutatakse, on mul Eestis olnud võimalik rääkida – vahel
ka rääkimata olla – vaid kahe inimesega” (Kaplinski 1997: 5). Üks neist ka-
hest oli Uku Masing.

Kuigi eelnev on üldiselt hästi teada, vaadatakse Uku Masingu ja Jaan
Kaplinski suhtes tihti mööda sellest, mis on neile mõlemale kõige tähtsam.
Tavapärane arusaam pakub meile tõlgendusi, mida iseloomustavad määrat-
lused, nagu Jaan Kaplinski „vaimne iseseisvumine” ja „sõltumatu mõtlemine”
(Sommer 2005: 98), või „isikupärase loomisviisi” leidmine (Vulf 2002: 397). See
keerab ette sellesama mündi teise külje (Sommer 2001) ehk sedalaadi järe-
lused, nagu „kogu Kaplinski vaimne tegevus [on] pea täielikult Masingu vai-
mu poolt ette struktureeritud (nagu kõvaketas formaaditud)” (Arne Merilai
E 6. V 2009), et „Kaplinski oli armukade” (Isidor Levin VK 4. XII 2002) või
et järeleahvimiseks ei olnud mingit vajadust, vihjates, et noor Jaan Kaplinski
polnud keegi muu kui „väike Masing” (Vallo Kepp E 30. X 2007).

Inimarengu psühholoogia seisukohast lähtuvad sellised arvamused aru-
saamast, et täiskasvanuks saamine on liikumine täielikust sõltuvusest kas-
vava iseseisvuse poole. Sõltuvus on seisund, mis tuleb ületada. Kultuuriaja-
loo mõisteis võib öelda, et selline ettekujutus on seotud kõikvälisuse kont-
septsiooniga, nagu see ühtlasi iseloomustab religioosset uskumusi, sellega
seotud eneseabi ideid, originaalsuse ja loovuse võlu, samuti pigem määratud
kui et tabamatut identsust, nõnda siis heroilis-traagilist euroopalikku mõtet
ülepea. Kogu see valvav, kultiveeriv ja lakkamatu piiride ning usu sublimeer-
iv loomine toob – freudistlikult väljendades – ilmsiks uusaegse lääne tead-
vuse põhjaneva iseloomujoone: usu enesejaatatusesse sõltumatuse läbi. Selle
ideaaliks on meietu mina (Elias 2005–2008). Jaan Kaplinski ja Uku Masingu
diskurss on kujundatud pigem säärase ettekujutuse kui neid tegelikult ühen-
dava maailmavaate alusel.

Niisugune „suletud”, range mõtlemisviis kõlab osaliselt vastu Jaan Kap-
linski kohati lausa äärmuslikes hirmudes oma suhte pärast Uku Masinguga
ja – nagu ta kardab – oma kasvu takistava varju pärast, mille õpetaja heidab

üle tema, seda eriti nende tutvuse varasematel aastatel (Kaplinski D 10. X 1993). Olles valmis talle pimedalt järgnema, kuid võimetu seda kõike, mida Uku Masing peab tõeks, omaenese hoiakute, teadmiste ja oludega lepitama, jätab Jaan Kaplinski hinge „segadusse” (VK 22. XI 2001). Varsti tekib sügav võõrdumine, kuid samal ajal jääb Jaan Kaplinski endiselt tugevalt seotuks (I 15. VIII 2003).

Jaan Kaplinski ise viitab oma kimbatusele kui „topeltsidemele”. Ühes avaldamata kirjas väidab ta, et Uku Masing „ühtpidi tõmbas ligi, teistpidi tõukas eemale ja see tekitas talumatu psüühilise pinge, peaaegu trauma, mida süvendasid veel isiklikud raskused. Nii et vahekord Uku Masinguga oleks mulle peaaegu tervise kui mitte elu maksnud” (E 24. I 2002). „Aegamööda, kindlasti mõne vapustuse mõjul kiiremini.... vabanesin Uku Masingu-kultusest, hakkasin nägema teda inimesena kõigi tema puuduste ja tugevustega ja suhtuma temasse teistmoodi, mitte enam gurusse” (E 15. VII 2005).

Kahtlemata võib öelda, et Jaan Kaplinski leidis tasapisi omaenese tee. Samavõrd vähe võib kahelda, et tema rada oli – mitte vähesel määral – aidanud kujundada Uku Masing. Siiski on arvatavasti võrdselt ilmne, et ei Jaan Kaplinski ega ka Uku Masing soovi mõista maailma ega iseennast kinniskategoriatel (nt Kaplinski 2004: 194–275; 2000: 443, 656, 682, 702, 763; Masing 1998b: 119–125; 1995: 332; Hiob 2009; Salumets 2006). „Meil saab ühine olla vaid teadmus,” kirjutab Jaan Kaplinski näiteks raamatus „Paralleele ja parallelisme” (Kaplinski 2009: 270). Samamoodi on Uku Masingule tähtis, et loobuksime süsteemidest ja üldse kõigest, mis on terve mõistuse loomine (Hiob 2009).

Hoiak, mida nad jagavad, lükkab neid eemale soovist maailma sekkuda, juhtides neid vähem pealetükkivas suunas. Selle asemel et kehtestada isiklike kvaliteete vastandumise abil ja joonistada oma piirjooned selgelt välja, pooldab nende mõtlemine teistsugust ideaali: François Jullieni sõnul tahavad nad „libiseda maailma nii diskreetselt, et mitte ükski mitte kunagi ei näi enam kuhugi sekkuvat, ja sulada tulemuslikult selle toimimisse” (Jullien 2004: 186). „[O]lla nagu taim põllul,” kirjutab Uku Masing (Masing 1998b: 180). Kui see neid tõesti huvitab ja on nende inspiratsiooni tähtsamaid allikaid, kas ei peaks asja loogika meid järelikult suunama, kui soovime küsida: kes ikkagi on Jaan Kaplinski Uku Masing?

Jaan Kaplinski poolt vaadatuna tundub, justkui vastanuks Uku Masingu vaim tema nendele vajadustele, mida ta ise ei olnud veel kogenudki. „[M]inu jaoks oli Masingus kõike,” meenutab Jaan Kaplinski, „mida ma olin teadlikult või alateadlikult otsinud seni oma lühikeses elus” (VK 22. XI 2001). Uku Masing innustas teda ja Jaan Kaplinski ei pidanud isegi küsima. Lihtsustatult öeldes võib kokku võtta, et see, mida ta oli igatsenud, lihtsalt juhtuski.

Tulemuseks oli taotlus, et ta tahtis viibida koos Uku Masinguga, olla tema moodi, samastuda temaga. Romaanis „Seesama jõgi” kirjutab Jaan Kaplinski: „Ta teadis, et tahaks olla Õpetaja läheduses, võiks teda lõputult kuulata, võiks tema hääks töötada, olla tema sekretär, teenija, sulane, ükskõik mida, et vaid tema läheduses olla, et ta igatses teda näha, tema pool käia, kuulda Õpetaja suust mõnd hääd sõna” (Kaplinski 2007: 257).

Et Jaan Kaplinski meelest on tema kiindumuse olemus raskesti seletatav, ei ole üllatav (VK 22. XI 2001). Eesti keeles ei ole selleks vist head sõna ega ole ka paljudes teistes keeltes. Peame pöörduma jaapani keele poole, kust leia-

me mõiste, mis viib meid otse Jaan Kaplinski ja Uku Masingu suhte südamesse. See sõna on *amae*, mis saavutas rahvusvahelise kuulsuse tänu jaapani psühholoogi Takeo Doi töödele. Tema jaoks tähendab *amae* sõltumatut ajendit (ingl *an independent drive*), mis põhjustab emotsioone, mida kogeme, kui naudime kellegi hoolitsevat armastust, hella tähelepanu, mis avaldub „ühise enesestmõistetava ootusena” (Doi 2005: 54, 183). *Amae* ei erine mitte ainult „nartsissistlikest seksuaalsetest ja agressiivsetest instinktides, mida postuleerib Freudi psühholoogia”, vaid on ühtlasi palju primaarsem (Odin 1996: 353). Doi käsituses on *amae* „lähedase kontakti igatsemine”, mis lähtub sõltuvuse vajadusest ehk „teise inimese armastuse usaldamisest” (Doi 2001: 74, 168).

Kuigi see sõltuvuse vajadus juurdub „väikelapse psühholoogias” (Doi 2005: 164), on ta peenenenud vormis nähtav „kogu inimelu pidevuses imikueast vanaduseni”. Vastupidi individualistlikule psühholoogiale, mis valitseb eriti Läänes, esindab *amae* esmast vajadust lembiva hoolitsuse järele. Erinevalt sublimatsioonist „konstitueeritakse *amae* vaikimisi. See on telepaatiline, keele-eelne, ja ei vaja keele meediumi. Suheldakse otse südamest südamesse” (Doi 1986: 138). *Amae* „rahuldamine ripub täielikult ära teisest inimesest” ja mitte oma internaliseeritud kujust ning representatsioonidest, mis peavad esile kutsuma midagi, mida Freud nimetab „okeaaniliseks tundeks” (Doi 2005: 143).

Jaan Kaplinski vahetus ühiskondlikus, poliitilises ja kultuurilises keskkonnas oli niisuguse „lembevajaduse” (ingl *need-love*) rahuldamine ja avaldumine koormatud probleemidega, muuhulgas kasvava häbitundega. „[P]iinlik mul põhjamaaslasel seda kirjutada, veel enam öelda,” nagu ta kirjutas Uku Masingule päev enne tema 70. sünnipäeva (UM 10. VIII 1979). Seesugune ebamugavustunne ei üllata. Enamikus ühiskondades ei ole sõltuvus sotsiaalselt vastuvõetav, seda peetakse harva soovitud seisundiks. Vastupidi, tüüpiliselt seostuvad selle sõnaga valdavalt negatiivsed kaastähendused, mis ulatuvad abitusest ja haavatavusest neuroosi ning narkomaaniani. Halvustavate assotsiatsioonide litaania sisaldab ebaküpsust, infantiilsust, ärahellitust, nõrkust, sentimentaalsust, sulgumist, kartlikkust, kurnatust ja isekust (Johnson 1993: 28–37). Sõltuvust, milles nähakse tunnistust täiskasvanule sobimatust regressioonist, tõlgendatakse sageli kui midagi haletsusväärset, kohanematut ja loovust lämmatavat.

Lühidalt öeldes: valitseb kriitiline, peamiselt tõrjuv kui mitte „hukkamõistev hoiak sõltuvuse suhtes”, ja seda eriti Läänes (Young-Bruehl, Bethelard 2000: 8). Kui väikelapse elus on see loomulik, siis täiskasvanuks muutmise teekonnal on sõltuvusseisundi hülgamine selgesti taotletav eesmärk. Küps ja terve täiskasvanu on iseseisev. Sõltuvus ajab arengu nurja. Selline on üldine eelarvamus, mis toetub sotsiaalse sanktsiooni puudumisele sõltuvusilmingute suhtes.

Eesti erijuhtumil, eriti nõukogude ajal, suruti mis tahes sõltuvuse vajadus oletamisi veelgi sügavamale pinna alla. Avalikku väljanäitamist oleks võidud võtta vähemasti passiivse ohvri mängimisena, mis oleks provotseerinud vastupanu. Sest kõik see oleks elavdanud ohustatud rahva poliitilises ja kultuurilises ellujäämisvõitluses varjuvat hirmu. Kollektiivse ego surve, mida suunas eriti tugev rahvuslik iseseisvuspüüd, ei oleks sõnast „sõltuvus” saanud kuigi hõlpsalt *amae* ehk „passiivse armastuse” või „lembimise” sünonüü-

mi. Sest ta tähendas tol ajal eeskätt ilmaolekut: armastuse puudumist, vabadusekaotust.

Kuna sõltuvusilmingutel puudus kultuuriline ja sotsiaalne toetus, pidi Jaan Kaplinski end tajuma kõrvalejäetuna, tema soovid olid frustreeritud või represseeritud, sest vajadus teistele toetuda ei mõjunud mitte ainult eakohatult, vaid üleüldse kohatult – lausa ebasoovitavalt ja potentsiaalselt alandavalt.

Uku Masingu ajuti jalustrabavalt jäigad avaldused, mis olid vastuolus tema enda mittedualistlike ideedega, koos tema tõrksusega vastu võtta õpetaja või sedalaadi hoolekandja selget rolli, põimituna omakorda Jaan Kaplinski ülitundlikkusega „lembevajaduse” suhtes – kõik see aitas lõpuks kaasa Uku Masingust eemaldumisele (nt Masing 1995: 256–273; Kaplinski 1994: 20; 1999: 12).

Kuid siin ei ole tegu ainult tagantjärele enesehinnangu ja mõtestusega õpilase poolt, kes on oma kõige mõjukamast eeskujust üle kasvanud. Kas ei ole see ühtlasi rohkem varjatud *amae* ilmnemine, mis väljendab ühe täiskasvanu rahuldamata vajadust olla hoolitsetud ja hellitatud? „Ainult Ukult ei saa enam küsida, kuis tal oli. Kas aitas Jumalastki või vajas vahel ka jumalikku inimest oma kõrvale?” küsib Arne Merilai (E 19. IX 2009).

Jaan Kaplinski kirjutab oma vastuolulises artiklis „Haige geenius”, et Uku Masingu „Looming [minu sõrendus – T. S.] jääb poolikuks, fragmentaarseks ja lõpetamata” (Kaplinski 1999: 8). Kuid kas ei ütle ta tegelikult, et Uku Masingu armastus, Takeo Doi mõttes, jäi „poolikuks, fragmentaarseks ja lõpetamata”? Teiste sõnadega: *amae* – rahuldatud ja nurjunud leplik sõltuvus – see ongi Jaan Kaplinski Uku Masing.

1. mail 1985, päev pärast Uku Masingu matuseid, kirjutas Jaan Kaplinski oma päevikusse: „Eile siis Uku matused ja peied. Pärast ema surma ei olegi nii läbi olnud millestki.... Kirikus oli raske end vaos hoida, nii tuli nutt peale.... Õhtul mõtlesin, et olen Ukut tõesti väga armastanud ja oleksin tahtnud aina tema ligi olla, aga ei julgenud. Kartsin tülitada ja arvasin, et ta ei pea minust suuremat. Minu elu kõige suurem ja pikem armastus” (D 1. V 1985).

Inglise keelest tõlkinud ARNE MERILAI

Kasutatud kirjandus, meilid, käsikirjad, usutlused

D = Jaan Kaplinski päevikud. EKLA

I = Usutlused Jaan Kaplinskiga

E = Erameilid

VK = Vallo Kepi filmitriloogia „Masingu maastikud” käsikirjad

UM = Uku Masingi arhiiv

Doi, Takeo 1986. *The Anatomy of Self: The Individual versus Society*. Tokyo: Kodansha.

Doi, Takeo 2001. *The Anatomy of Dependence*. Tokyo: Kodansha.

Doi, Takeo 2005. *Collected Papers of Takeo Doi*. Vol. 1. *Understanding „Amae”: The Japanese Concept of Need-Love*. Folkstone: Global Oriental.

- Elias, Norbert 2005–2008. Tsiviliseerumisprotsess. Tallinn: Varrak.
- Hiob, Arne 2009. Uku Masing teoloogia avaral maastikul. Ettekanne Uku Masingu konverentsil Tartus 23. septembril 2009 [käsikiri].
- Johnson, Frank A. 1993. Dependency and Japanese Socialization. Psychoanalytic and Anthropological Investigations into *Amae*. New York: University Press.
- Jullien, François 2004. A Treatise on Efficacy. Between Western and Chinese Thinking. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Kaplinski, Jaan 1994. Vasakpoolne Uku Masing. – Maaleht 26. VIII.
- Kaplinski, Jaan 1996. Ain Kaalep ja alternatiivne ülikool. – Sõnumileht 4. VI, lk 14.
- Kaplinski, Jaan 1997. Filosoofia ja vaikus. – Sirp 19. IX, lk 5.
- Kaplinski, Jaan 1999. Uku Masing ja maailmarevolutsioon. – Eesti Ekspress 12. VIII, B, lk 12–13.
- Kaplinski, Jaan 1999. Haige geenius. – Maaleht 5. VIII, lk 8.
- Kaplinski, Jaan 2000. Kirjutatud. Valitud luuletused. Tallinn: Varrak.
- Kaplinski, Jaan 2004. Kõik on ime. Koostanud T. Salumets. Tartu: Ilmamaa.
- Kaplinski, Jaan 2007. Seesama jõgi. Tallinn: Vagabund.
- Kaplinski, Jaan 2009. Paralleele ja parallelisme. Tartu: Tartu Ülikool.
- Masing, Uku 1995. Pessimismi põhjendus. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 1996. Mälestusi taimedest. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 1997a. Haikud. Jaapani luulet Uku Masingu tõlkes. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 1997b. Tankad. Jaapani luulet Uku Masingu tõlkes. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 1998a. Eesti usund. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 1998b. Meil on lootust. Tartu: Ilmamaa.
- Masing, Uku 2004. Keelest ja meelest. Taevapõdra rahvaste meelest ehk juttu boreaalsest hoiakust. Tartu: Ilmamaa.
- Odin, Steve 1996. The Social Self in Zen and American Pragmatism. New York: State University of New York Press.
- Ross, Kristiina 1988. Joonast ja valaskalast. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 577–584.
- Salumets, Thomas 2006. Conflicted Consciousness: Jaan Kaplinski and the Legacy of Intra-European Postcolonialism in Estonia. – Baltic Postcolonialism. Ed. by V. Kelertas. Amsterdam: Rodopi, lk 429–450.
- Sommer, Lauri 2001. Janka ja Uku: vinjett kahest tõrkujast. Ettekanne konverentsil „Janka 60 – Kaplinskist Kaplinskita” Tartus 26. I 2001. – Sirp 26. I. – <http://www.sirp.ee/archive/2001/26.01.01/sirp.html>.
- Sommer, Lauri 2005. Geniaalne vanalaps ja vaimu jäädvustamine. – Teater. Muusika. Kino, nr 6, lk 94–101. – www.temuki.ee/arhiiv/2005/06/lugu12.pdf.
- Vulf, Külliki 2002. Eesti kirjanduskriitika kõnelused Uku Masinguga. Monoloog või dialoog? – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 385–400.
- Young-Bruhl, Elisabeth, Bethelard, Faith 2000. Cherishment. A Psychology of the Heart. New York: The Free Press.

Jaan Kaplinski's Uku Masing

Keywords: Kaplinski, Masing, Takeo Doi, amae, dependence, identity, biography

In the past the relationship between Uku Masing and Jaan Kaplinski has been approached from a point of view that ascribes merit to understanding maturation as a process leading from absolute dependence towards increasing independence. This runs counter to the inclination Uku Masing and Jaan Kaplinski actually share. For them, one might provocatively say, dependence constitutes a desirable condition. There is no expression for this ideal in Estonian, nor in many other languages. We have to turn to Japanese to find the word „amae”. Unlike sublimation, „amae” is „constituted tacitly. It is telepathic, prelinguistic, and does not need the medium of language.” (Takeo Doi *The Anatomy of Self: The Individual versus Society*. Tokyo: Kodansha, 1986, p. 138). The main argument of this paper is that „amae” – fulfilled and frustrated indulgent dependence – takes us right to the heart of Jaan Kaplinski's Uku Masing.

Thomas Salumets (b. 1956), PhD, University of British Columbia (Vancouver), professor, salumets@interchange.ubc.ca